

9. Kozyr, M. V. (2021). Zastosuvannia tekhnolohii interaktyvnoho navchannia v osvritnomu protsesi zakladiv vyshchoi osvity. [Application of interactive learning technologies in the educational process of higher education institutions]. Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. Vyp. 78. S. 186–191. [in Ukrainian]

10. Sysoieva, S. (2013). Osvitni reformy: osvitolohichniy kontekst. [Educational reforms: educational context]. Osvitlohiiia. 2. S. 36–45. [in Ukrainian]

11. Sysoieva, S. O. (2011). Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Interactive technologies for teaching adults: a teaching and methodical guide]. Kyiv : EKMO. 324 s. [in Ukrainian]

12. Bratkova, O. I. (2016). Osoblyvosti zastosuvannia interaktyvnykh tekhnolohii u fakhovii inshomovniy pidhotovtsi maibutnikh yurystiv. [Peculiarities of the use of interactive technologies in professional foreign language training of future lawyers]. Osvitlohichnyi dyskurs. 1 (13). S. 9-18 [in Ukrainian]

13. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004). Suchasnyi urok. [A modern lesson]. Interaktyvni tekhnolohii navchannia : nauk.-metod. posib. Kyiv : A. S. K. 192 s. [in Ukrainian]

14. Ilichuk, L. (2015). Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia u protsesi profesiinoy pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. [Use of interactive learning methods in the process of professional training of future specialists]. Obrii. 1. S. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2015_1_23 [in Ukrainian]

15. Hiltz, S. R. (2000). Collaborative learning: The virtual classroom approach. Technological Horizons in Education (T. H. E.) Journal. Vol.17,10. P. 59–65. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СЕРГІЄНКО Володимир Петрович – доктор педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту неперервної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: інноваційні підхід до реалізації освітнього процесу в умовах євроінтеграції освітніх систем та інформатизації освіти.

СИДОРЕНКО Юлія Вікторівна – аспірантка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: розвиток професійних компетентностей сучасного педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SERHIENKO Volodymyr Petrovich – doctor of pedagogical sciences, professor, director of the Educational and Scientific Institute of Continuing Education of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: innovative approach to the implementation of the educational process in the conditions of European integration of educational systems and informatization of education.

SYDORENKO Yuliia Viktorivna – graduate student at Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: development of professional competences of a modern teacher.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 371.134

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-401-405

ВАСЮТИНСЬКА Єлена Артурівна –

PhD, старший викладач кафедри іноземних мов факультету № 1

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-0269>

e-mail: lenar@i.ua

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті розкрито роль формування комунікативних навичок в професійній підготовці майбутнього фахівця.

Комунікативні навички – це важливий компонент професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, які забезпечують обмін інформацією та формуються на основі мовленнєвих дій. Професійні комунікативні навички – це навички спілкування фахівців певної галузі в межах їхньої діяльності. Рівень сформованості такого виду комунікативних навичок – умова, за якої може бути продуктивною професійна комунікація.

Комунікативні вміння та навички особистості є складовими комунікативної активності, досить складною характеристикою, що виражається у певних потребах спілкуватися, виявляється в особистій готовності взаємодіяти в певних комунікативних ситуаціях, відтворювати її суть оптимальними та раціональними способами, які спрямовані на конкретні результати навчальної діяльності.

Встановлено, що формування комунікативних навичок майбутніх фахівців стає ефективнішим, якщо в процесі професійної підготовки на основі вивченого навчального матеріалу студент отримує творчі завдання, які допомагають йому опанувати такі компоненти комунікативної компетентності, як: прогнозування та програмування комунікативної ситуації; знання та ерудиція; засоби спілкування (вербальні та невербальні); управління комунікативною ситуацією; комунікативна культура (загальна та національна); орієнтація на соціального партнера; мовленнєва компетенція.

Під час організації комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу особливо важливим стає створення відповідних умов для розвитку суб'єктної позиції здобувачів освіти через актуалізацію і збагачення власного суб'єктного досвіду (звернення до раніше накопичених знань і умінь, стимулювання до використання різних способів і самостійного вибору виконання завдання, створення ситуацій морального вибору, заохочення пошуку нестандартних варіантів вирішення пізнавальної задачі (проблеми), організація пізнання через переживання, актуалізацію чуттєвого досвіду тощо); розвиток активності у пізнавальній діяльності (заохочення ініціативи, створення ситуацій вибору, організація проектної діяльності тощо). Таким чином, мова йде про складний процес комунікативної взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, наслідком якого є рішення та дії, що підштовхують до прогресу в розвитку майбутнього фахівця і прийняття ним відповідальності за власний вибір і результат вирішення проблеми.

Ключові слова: комунікативні навички, майбутні фахівці, професійна підготовка.

VASIUTYNSKA Yelena Arturivna –

PhD, senior teacher of the department of foreign languages

Faculty of the Donetsk State University of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-0269>

e-mail: lenar@i.ua

FORMATION OF COMMUNICATION SKILLS OF THE FUTURE SPECIALIST

The article reveals the role of the formation of communication skills in the professional training of a future specialist.

Communicative skills are an important component of the professional communicative competence of future specialists, which ensure the exchange of information and are formed on the basis of speech actions. Professional communication skills are the communication skills of specialists in a certain field within the scope of their activities. The level of formation of this type of communication skills is a condition under which professional communication can be productive.

Communicative skills and personal skills are components of communicative activity, a rather complex characteristic that is expressed in certain needs to communicate, manifested in personal readiness to interact in certain communicative situations, to reproduce its essence in optimal and rational ways, which are aimed at specific results of educational activities.

It has been established that the formation of communication skills of future specialists becomes more effective if, in the process of professional training, based on the studied educational material, the student receives creative tasks that help him master such components of communication competence as: forecasting and programming of a communication situation; knowledge and erudition; means of communication (verbal and non-verbal); management of the communication situation; communicative culture (general and national); orientation towards a social partner; speech competence. During the organization of communicative interaction of the subjects of the educational process, it becomes especially important to create appropriate conditions for the development of the subject position of the students of education through the actualization and enrichment of their own subject experience (referring to previously accumulated knowledge and skills, encouraging the use of different methods and independent choice performing tasks, creating situations of moral choice, encouraging the search for non-standard options for solving a cognitive task (problem), organizing cognition through experiences, actualizing sensory experience, etc.); development of activity in cognitive activity (encouragement of initiative, creation of choice situations, organization of project activity, etc.). Thus, we are talking about a complex process of communicative interaction between the teacher and the learner, the result of which are decisions and actions that encourage progress in the development of the future specialist and his acceptance of responsibility for his own choice and the result of solving the problem.

Keywords: communication skills, future specialists, professional training.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійна освіта має вирішувати завдання формування та розвитку у всіх фахівців здатностей до перетворювальної, пізнавальної та управлінської діяльності у широкому розумінні. При цьому дуже важливо забезпечити такий рівень загальноосвітньої підготовки студентів, який включає їхній загальний та мовний розвиток, а також удосконалення їхніх комунікативних навичок, необхідних для активної та плідної участі у професійній діяльності. Найважливішим завданням забезпечення загальноосвітньої та професійної підготовки студентів як технічних, так і педагогічних університетів є їх загальний розвиток, вдосконалення мовної та комунікативної компетенції, досягнення такого рівня володіння діловою мовою, який достатній для активної та плідної участі майбутнього спеціаліста у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування комунікативних навичок майбутнього фахівця у своїх працях порушували О. Балдинюк, О. Боднар, Г. Васянович, Н. Литвиненко, М. Нагіряк, В. Панченко, Т. Сергієнко та інші науковці. Попри значну увагу вчених до означеної проблеми, питання формування комунікативних навичок майбутнього фахівця потребує подальшого вивчення.

Мета статті – розкрито роль формування комунікативних навичок в професійній підготовці майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з умов праці сучасного фахівця є комунікація з іншими людьми. Від манери спілкування залежить враження, яке ми справляємо на оточуючих, думка, яка складається в інших щодо нас, наша авторитетність та повага у суспільстві. Вміти досягати комунікативної цілі та згоди зі співрозмовником і є ознакою успішного спілкування.

Серед різновидів професійної компетентності автори виділяють практичну (спеціальну),

соціальну, психологічну, інформаційну, екологічну та комунікативну, до якої входить і розвиток умінь у сфері чотирьох видів мовної діяльності: говоріння, слухання, читання, письма. Формування комунікативної компетентності передбачає й інші компетенції: мовну (навчання нормам мови та вміння ними користуватися у відповідній ситуації), лінгвістичну (знання про мову, володіння метамовою лінгвістики) та культурознавчу (знання про мову та культуру народу).

Процес удосконалення комунікативної компетенції має унікальну структуру. До неї входять такі компоненти:

Змістовний. Цей компонент передбачає знання про комунікацію, які студент отримує в процесі вивчення різних навчальних курсів. Це ті професійні кінцеві точки, які студенти набувають як гарантії професійної кваліфікації, а також як гарантії становлення майбутніх фахівців.

Діяльнісний. Цей компонент забезпечує комунікативну активність, оскільки одна справа мати знання про особливості реалізації ефективних комунікацій, і зовсім інша – володіти ними на практиці та застосовувати за потреби. Саме цей компонент забезпечує вплив професійних якостей на особистісні риси. Особистість має професійні знання, проте, коли вони систематично застосовуються знання починають впливати як на звички, риси характеру, так і на поведінку та мислення людини. На поведінку і мислення вони впливають у вигляді їх елементарної одиниці – дії, що здійснюється з допомогою частих повторень в професійній діяльності.

Процесуальний. Важливою частиною комунікативної компетенції є ситуаційний підхід, оскільки комунікація вважається унікальною /неповторною/ у своєму роді, та її особливості зумовлені процесами та умовами, в яких вона здійснюється. Цей компонент ґрунтується на досвіді.

Інструментально-методичний. Для ефективного здійснення комунікативного процесу

потрібна безліч інструментів та володіння конкретними методами. Як інструментальну складову важливо розрізнити розумові операції: аналіз та синтез, міркування тощо. З-поміж методів комунікації важливо розрізнити вербальні та невербальні, а також лінгвістичні та нелінгвістичні методи.

Соціальний. Соціальна складова має своє унікальне місце в комунікативній компетенції, тому що в кожній ситуації важливо, щоб фахівець розумів її суспільний контекст і міг працювати не лише самостійно, а й у групі, співпрацюючи та спілкуючись із іншими. Комунікація має сприйматися як можливість заради нових можливостей.

Саморегулювання. Саморозвиток займає ключове місце у сучасних наукових підходах та теоріях особистості. Саморозвиток передбачає застосування механізмів саморегулювання: самоврядування, самоаналіз та самовдосконалення. Комунікація та комунікативна компетенція потребують постійного вдосконалення у реальних ситуаціях, відповідати сучасним вимогам суспільства та освіти [1, с. 10].

Комунікацію розглядають також і як окремий випадок зв'язку, спілкування – як окремий випадок взаємодії. Такий підхід, на нашу думку, є конструктивним для тлумачення комунікативної культури як предмета педагогічного аналізу, оскільки дає змогу врахувати різні фактори впливу на формування особистісної комунікативної культури [3].

Реалізація комунікації як процесу передбачає наявність у суб'єкта спілкування і носія комунікативної культури різних видів умінь: а) загальних умінь, властивих будь-якій діяльності; б) специфічних умінь, характерних лише для комунікативно-мовленнєвої діяльності. Одразу зауважимо, що комунікативні вміння не обмежуються лише мовленнєвими вміннями. Такі вміння є складним особистісним утворенням і містять цілу низку умінь, що відображають комунікативну поведінку людини (наприклад, соціально-перцептивні, інтерактивні вміння) [8, с. 50].

У словнику С. Гончаренка наводиться поняття «комунікабельність», під яким розуміється риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми, товариськість. Зазначається, що комунікабельність не є природженою, вона формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі [4, с. 174].

В. Каплінський зосереджує увагу на діалектичному взаємозв'язку свідомості й умінь, виокремлює первинні і вторинні вміння, окреслює їх функції, доводить взаємодію умінь, здібностей та здатностей тощо. Вчений обґрунтовує не лише роль і місце знань, переконань, інтелекту у формуванні комунікативних умінь, а й з'ясовує можливості почуттєво-вольової сфери у цьому процесі. Він переконливо доводить, що лише ті вміння стають міцними, дієвими, які набуваються власними зусиллями особистості: «... закласти міцний фундамент умінь неможливо шляхом «прямих поставок» навіть цінних і актуальних для

особистості знань, оскільки стати їх носієм ще не означає вміти, тобто набути відповідного досвіду діяльності. Людина прямою передачею знань ніколи не навчиться діяти. Тільки ті знання стануть способом успішних дій, які будуть не просто передані та засвоєні у формі готових висновків, а набуті шляхом власних зусиль, оскільки самі по собі висновки не мають цінності без того розвитку, який до них призвів і того розвитку, до якого вони призведуть далі» [5, с. 14].

Професійна підготовка майбутніх фахівців стає ефективнішою, якщо на основі вивченого навчального матеріалу студент отримує творчі завдання, які допомагають йому опанувати такі компоненти комунікативної компетентності, як: прогнозування та програмування комунікативної ситуації; знання та ерудиція; засоби спілкування (вербальні та невербальні); управління комунікативною ситуацією; комунікативна культура (загальна та національна); орієнтування на соціального партнера; мовленнєва компетенція.

У психології коло проблеми комунікативних умінь і навичок висвітлюється з опорою на поняття несвідомого, яке є основним. Окремі аспекти формування комунікативних умінь і навичок висвітлюються в аспекті виокремлення соціальних інтересів. Відповідно комунікативна активність обумовлюється нагальними потребами.

Серед підходів у визначенні комунікативних умінь, навичок і активності доцільно виокремити наступне:

- комунікативні вміння та навички співвідносяться з процесом спілкування;
- не характеризуються тільки певною комунікативною властивістю або здібностями, зокрема, контактністю чи комунікабельністю;
- є складним утворенням, що поєднує змістовні елементи [7, с. 178].

О. Сас вважає, що комунікативні вміння є видом «... професійних умінь педагога, що забезпечують реалізацію компонентів педагогічного спілкування, уможливають здійснення суб'єктивної взаємодії, відносяться до продуктивної діяльності та в такій діяльності формуються й розвиваються», а комунікативні навички виступають «...здатністю людини взаємодіяти з іншими, адекватно інтерпретувати отриману інформацію, а також правильно її передати» [9].

Н. Литвиненко, Т. Сергієнко вважають, що комунікативні навички – це «важливий компонент професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, які забезпечують обмін інформацією та формуються на основі мовленнєвих дій. Професійні комунікативні навички – це навички спілкування фахівців певної галузі в межах їхньої діяльності. Рівень сформованості такого виду комунікативних навичок – умова, за якої може бути продуктивною професійна комунікація» [6, с. 33].

Якщо говорити про основні важливі комунікативні вміння, то фахівець повинен вміти:

- організовувати та управляти комунікативним процесом в будь-якій прийнятній для клієнта формі;
- формулювати свої думки, використовуючи мовний етикет;
- володіти на практиці

невербальною комунікацією, постійно підтримуючи зворотній зв'язок;

– володіти технікою мови, вміти використовувати риторичні прийоми та фігури;

– вміти аналізувати конфлікти, кризові ситуації, конфронтації та вирішувати їх;

– розуміти клієнта, його потреби, почуття та думки на основі знання закономірностей цієї соціальної групи, до якої він відноситься;

– вміти з допомогою мовлення здійснювати психотерапію у спілкуванні, знімати стрес, адаптувати клієнта до відповідних умов, коректувати його поведінку та оцінки [2, с. 250-251].

Для формування комунікативних умінь і навичок характерними є індивідуальні прояви характеру, темпераменту, розвитку психічних процесів особистості. Прояви комунікативних умінь і навичок, активності дитини, яка формується, підлягають кількісним і якісним характерним змінам, набуття психологічних новоутворень як носіїв комунікативних умінь і навичок.

Важливу роль відіграють комунікативні вміння та навички особистості, які є складовими комунікативної активності, досить складною характеристикою, що виражається у певних потребах спілкуватися, виявляється в особистісній готовності взаємодіяти в певних комунікативних ситуаціях, відтворювати її суть оптимальними та раціональними способами, які спрямовані на конкретні результати навчальної діяльності [7, с. 178].

Найефективнішим способом комунікаційного зв'язку між викладачем і студентом є безпосереднє спілкування в аудиторії чи за її межами. Під час безпосереднього спілкування викладача і студента, зазвичай, досягається порозуміння, коли в реальному часі і просторі студент має можливість переконатися в перспективності розвитку окремих напрямів діяльності, зокрема на терені України. Безпосереднє спілкування між викладачем і студентом надає можливості миттєво обговорити актуальні, нагальні як для викладача, так і студента проблеми освіти в Україні [7, с. 182].

Під час організації комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу особливо важливим стає створення відповідних умов для розвитку суб'єктної позиції здобувачів освіти через актуалізацію і збагачення власного суб'єктного досвіду (звернення до раніше накопичених знань і умінь, стимулювання до використання різних способів і самостійного вибору виконання завдання, створення ситуацій морального вибору, заохочення пошуку нестандартних варіантів вирішення пізнавальної задачі (проблеми), організація пізнання через переживання, актуалізацію чуттєвого досвіду тощо); розвиток активності у пізнавальній діяльності (заохочення ініціативи, створення ситуацій вибору, організація проєктної діяльності тощо). Таким чином, мова йде про складний процес комунікативної взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, наслідком якого є рішення та дії, що підштовхують до прогресу в розвитку майбутнього фахівця і прийняття ним

відповідальності за власний вибір і результат вирішення проблеми [7, с. 183].

Формування комунікативних навичок відбувається на лекційних та практичних заняттях; під час проходження практики; протягом організованих керівництвом ЗВО різноманітних воркшопів, курсів, тренінгів, майстер-класів, семінарів, гостьових лекцій тощо. Надзвичайно ефективно це відбувається за активної участі студентів у волонтерстві, студентському самоврядуванні, студентсько-викладацьких конференціях, наукових гуртках, конкурсах тощо. Така діяльність допомагає студентам вдосконалити комунікативні навички, набутти досвіду та умінь працювати в команді, вирішувати проблемні ситуації [7, с. 234].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Встановлено, що формування комунікативних навичок майбутніх фахівців стає ефективнішим, якщо в процесі професійної підготовки на основі вивченого навчального матеріалу студент отримує творчі завдання, які допомагають йому опанувати такі компоненти комунікативної компетентності, як: прогнозування та програмування комунікативної ситуації; знання та ерудиція; засоби спілкування (вербальні та невербальні); управління комунікативною ситуацією; комунікативна культура (загальна та національна); орієнтація на соціального партнера; мовленнєва компетенція.

Під час організації комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу особливо важливим стає створення відповідних умов для розвитку суб'єктної позиції здобувачів освіти через актуалізацію і збагачення власного суб'єктного досвіду (звернення до раніше накопичених знань і умінь, стимулювання до використання різних способів і самостійного вибору виконання завдання, створення ситуацій морального вибору, заохочення пошуку нестандартних варіантів вирішення пізнавальної задачі (проблеми), організація пізнання через переживання, актуалізацію чуттєвого досвіду тощо); розвиток активності у пізнавальній діяльності (заохочення ініціативи, створення ситуацій вибору, організація проєктної діяльності тощо). Таким чином, мова йде про складний процес комунікативної взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, наслідком якого є рішення та дії, що підштовхують до прогресу в розвитку майбутнього фахівця і прийняття ним відповідальності за власний вибір і результат вирішення проблеми. Перспективи подальших розвідок напряму вбачаємо в виокремленні та обґрунтуванні педагогічних умов формування комунікативних навичок майбутніх фахівців.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алексанян А. С. О совершенствовании коммуникативных компетенций будущего педагога. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». 2018. Випуск № 5. С. 7-15.
2. Балдинюк О. Д. Формування комунікативних навичок майбутнього фахівця соціальної сфери. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9368/1/Formuvannya_komunikativnykh_navychok_maibutnoho_fakhivtsia_sotsialnoi_sfery.pdf

3. Васянович Г. П., Нагірняк М. Я., Боднар О. С. Формування комунікативних умінь у майбутнього соціального працівника засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2020. Вип. 55. С. 31-38.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

5. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2017. 225 с.

6. Литвиненко Н. П., Сергієнко Т. В. Формування комунікативних навичок у контексті фахової підготовки майбутніх лікарів. *Ukrainian scientific medical youth journal*. 2022. Supplement №2 (130). С. 33-34.

7. Окольніча Т. В. Комунікація суб'єктів освітнього процесу в умовах воєнного та повоєнного часу. *Професійна підготовка майбутніх фахівців у воєнний та повоєнний час*: кол. моногр. [наук. ред. Т. В. Окольніча]; МОН України, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 172–200.

8. Панченко В. Комунікативна культура майбутнього фахівця: теоретичний аналіз. 2014. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6760/1/11.pdf>

9. Сас О. О. Педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок майбутніх вихователів на семінарсько-практичних заняттях із дошкільної лінгводидактики. *Народна освіта* : електронне наукове фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414

10. Філоненко О. В. Формування соціальних навичок у суб'єктів освітнього процесу в умовах воєнного та повоєнного часу. *Професійна підготовка майбутніх фахівців у воєнний та повоєнний час*: кол. моногр. [наук. ред. Т. В. Окольніча]; МОН України, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 201–237.

REFERENCES

1. Aleksanyan, A. S. (2018). O sovshenstvovanii komunikativnykh kompetentsiy budushchego pedagoga [On improving the communicative competencies of a future teacher]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya «Pedahohichni nauky»*. Vypusk № 5. S. 7-15. [in Ukrainian]

2. Baldynyuk, O. D. Formuvannya komunikativnykh navychok maybutn'oho fakhivtsya sotsial'noyi sfery [Formation of communication skills of the future specialist in the social sphere]. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9368/1/Formuvannya_komunikativnykh_navychok_maibutnoho_fakhivtsia_sotsialnoi_sfery.pdf [in Ukrainian]

3. Vasyanovych, H. P., Nahirnyak, M. YA., Bodnar, O. S. (2022). Formuvannya komunikativnykh umin' u maybutn'oho sotsial'noho pratsivnyka zasobamy informatsiynokomunikatsiynyykh tekhnolohiy [Formation of communication skills in the future social worker by means of information and communication technologies]. *Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy* : zbirnyk

naukovykh prats'. Vinnytsya : TOV «Druk plyus». Vyp. 55. S. 31-38. [in Ukrainian]

4. Honcharenko, S. (1997). *Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary] / Hol. red. S. Holovko. Kyiv: Lybid'. 376 s. [in Ukrainian]

5. Kaplins'kyu, V. V. (2017). *Metodyka vykladannya u vyshchiy shkoli* [Teaching methods in higher education]: navchal'nyy posibnyk. Kyiv: KNT. 225 s. [in Ukrainian]

6. Lytvynenko, N. P., Serhiyenko, T. V. (2022). *Formuvannya komunikativnykh navychok u konteksti fakhovoyi pidhotovky maybutnikh likariv* [Formation of communication skills in the context of professional training of future doctors]. *Ukrainian scientific medical youth journal. Supplement №2 (130)*. S. 33-34. [in Ukrainian]

7. Okol'nycha, T. V. (2023). *Komunikatsiya sub'yektiv osvnt'oho protsesu v umovakh voyennoho ta povoyennoho chasu* [Communication of the subjects of the educational process in the conditions of war and post-war times]. *Profesiyna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv u voyennyi ta povoyennyi chas*: kol. monohr. [nauk. red. T. V. Okol'nycha]; MON Ukrainy, Tsentral'noukrayins'kyu derzhavnyy universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. Dnipro : Serednyak T. K. S. 172-200. [in Ukrainian]

8. Panchenko, V. (2014). *Komunikativna kul'tura maybutn'oho fakhivtsya: teoretychnyy analiz* [Communicative culture of the future specialist: theoretical analysis]. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6760/1/11.pdf> [in Ukrainian]

9. Sas, O. O. *Pedahohichni umovy formuvannya komunikativnykh umin' i navychok maybutnikh vykhovateliv na seminar'ko-praktychnyykh zanyattiyakh iz doshkil'noyi lnhvodydaktyky* [Pedagogical conditions for the formation of communicative abilities and skills of future educators at seminar-practical classes in preschool language didactics]. *Narodna osvita: elektronne naukove fakhove vydannya*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414 [in Ukrainian]

10. Filonenko, O. V. (2023). *Formuvannya sotsial'nykh navychok u sub'yektiv osvnt'oho protsesu v umovakh voyennoho ta povoyennoho chasu* [The formation of social skills in the subjects of the educational process in the conditions of the war and post-war times]. *Profesiyna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv u voyennyi ta povoyennyi chas*: kol. monohr. [nauk. red. T. V. Okol'nycha]; MON Ukrainy, Tsentral'noukrayins'kyu derzhavnyy universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. Dnipro : Serednyak T. K. S. 201–237. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАСЮТИНСЬКА Єлена Артурівна – PhD, старший викладач кафедри іноземних мов факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ.
Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VASIUTYNSKA Yelena Arturivna – PhD, senior teacher of the department of foreign languages Faculty of the Donetsk State University of Internal Affairs.
Scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2024 р.

УДК 378.015.311

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-405-410

КУЗІЮТИЧЕВ Сергій Геннадійович –

здобувач третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти доктора філософії

Льотної академії Національного авіаційного університету

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-4088-6040>

e-mail: kuzik.633@gmail.com